

Landsmøtet 2023: Vi utdanner Norge: Utdanningsforbundets politikk på vurderingsfeltet

Vurdering er et sentralt tema innenfor all utdanning. Blant alle de utdanningspolitiske temaene er vurdering trolig det som skaper størst engasjement og som mest direkte påvirker hverdagsliv og framtidsmuligheter for barn, ungdom og voksne. I tillegg har vurderingsordninger stor innvirkning på lærernes arbeidssituasjon.

Vurderingsdebatten er politisert både når det gjelder barnehage og skole. Faglige nyanser må ofte vike for skråsikkerhet og enkle løsninger. Nettopp derfor er det så viktig at lærerprofesjonen tar eierskap til de viktigste spørsmålene og går i bresjen for en god vurderingsdebatt basert på profesjonens egne erfaringer og faglige vurderinger.

For Utdanningsforbundet er det viktig å ha en tydelig politikk på vurderingsfeltet som gjenspeiler synspunktene i medlemsmassen og dekker hele bredden av samfunnsmandatet. Utdanningsforbundets overordnede politikkdokument, *Vi utdanner Norge*, slår fast at vurderingssystemer må baseres på tillit og ha refleksjon, læring og utvikling som mål. Dokumentet sier derimot lite om konkrete vurderingsdilemmaer, spesielt i skolesammenheng. Dermed blir det også vanskeligere for våre tillitsvalgte å bidra med tydelige innspill når nye løsninger utformes. Dette er en lite gunstig situasjon, spesielt i lys av at andre lærerorganisasjoner har klare svar og profilerer seg på det.

Til diskusjon

1. Hvordan kan sluttvurderingen best ivaretas i norsk skole? Bør vi fortsatt ha en sluttvurderingsordning basert på standpunktkarakterer og med eksamen som supplement?

Den norske ordningen for sluttvurdering har ligget fast over tid med bare mindre justeringer. Flere faktorer peker imidlertid mot at endringer vil bli diskutert i tiden som kommer. Fagfornyelsen har ført med seg spørsmål om hva slags vurderingsordninger som er best egnet til å ivareta intensjonene i de nye læreplanene. I tillegg endrer den teknologiske

utviklingen og kunstig intelligens forutsetningene for vurdering i skolen.

Det er lett å påpeke svakheter ved den norske eksamensordningen. Samtidig er eksamen et supplement til standpunktvurderingen som ikke uten videre lar seg erstatte. Eksamen gir eleven mulighet til en uavhengig og ekstern vurdering. I tillegg er det en vurderingsform som gjør det mulig å kontrollere tilgang på hjelpemidler og å sikre at det faktisk er elevens kompetanse som blir vurdert.

Utdanningsforbundet har vært tydelige på at det er nødvendig å videreutvikle og forbedre dagens sluttvurdering når vi får nye læreplaner. Samtidig har vi vært mindre tydelige på hvilke endringer vi egentlig ønsker. Endringer kan ta mange ulike retninger. Hva skal være Utdanningsforbundets politikk?

2. Hvordan bevarer vi samfunnets tillit til lærernes faglige vurderinger i framtida?

Det norske systemet for sluttvurdering er i større grad enn de fleste andre land basert på høy tillit til lærernes faglige vurderinger. Bærebjelken i systemet er standpunktvurderingen, som lærerne selv forvalter.

Mye tyder imidlertid på at den norske sluttvurderingen ikke har den samme tilliten i samfunnet som før. Høsten 2022 stilte Aftenposten på lederplass spørsmål om de norske karakterene var i ferd med å bli ubrukelige. De er ikke alene om den bekymringen. Også lærere har uttrykt bekymring for at karakternivået har steget jevnt over flere år. I tillegg har evalueringer vist at eksamen heller ikke har den påliteligheten mange liker å tro.

Som Norges største lærerorganisasjon må vi ta disse signalene på alvor. Men hvilke grep kan vi foreslå for å bygge og ivareta tillit til lærerprofesjonens vurderinger på sikt?

3. Hva skal være Utdanningsforbundets løsninger for å redusere stress og press knyttet til vurdering?

Høsten 2016 stod professor og overlege Trond Diseth på talerstolen i Lærernes hus og fortalte om en femdobling av antall barn og unge med stressrelaterte sykdommer ved Rikshospitalet. Han koplet den alvorlige utviklingen til prestasjonsjag og overdreven konkurranse i skolen. Siden den gang har flere undersøkelser vist at barn og unge er mer plaget av stress og psykiske lidelser enn tidligere. Forskningen knytter de psykiske helseplagene til skolestress.

I debattene om barn og unges psykiske helse pekes det ofte på systemiske årsaker som testing og eksamen samt hard konkurranse ved opptak til videre utdanning. Samtidig er det naturlig at også lærerprofesjonen ser seg selv i speilet. I en rapport som Rambøll har utført for Utdanningsforbundet, svarer lærere at et stort antall prøver er det som skaper mest stress blant elevene. Er lærerne fanget i et system der hyppige prøver er nødvendig og der elevene aldri blir gode nok, men alltid må strekke seg mot enda høyere måloppnåelse?

4. Vil det fortsatt være rom for lærerprofesjonens skjønnsbaserte vurderingstradisjon i en framtid der læring og utvikling helst skal dokumenteres med kvalitetssikrede data?

I norsk utdanning har vurdering tradisjonelt hørt inn under lærernes faglige domene. Vurderingsformene – enten det dreier seg om refleksjon rundt barns utvikling, om underveisvurdering av læring eller om prøver med karakter – har vært utviklet av lærere og praktisert av lærere. Samtidig har det alltid eksistert en spenning mellom lærerprofesjonens egne vurderinger og ulike former for standardiserte tester og undersøkelser. De siste tiårene har disse spenningene forsterket seg. Det blir gjentatt at vi ikke kan «vite» noe om tilstanden i utdanning uten «objektive» data fra ulike tester og undersøkelser. I møte med dette kan lærernes vurderingstradisjon, basert på ikke-kvantifiserbare metoder, framstå som metodisk utydelig.

Den resultatorienterte og standardiserte testtradisjonen preger allerede lærernes yrkeshverdag i stor grad. Hvilken verdi vil lærernes skjønnsbaserte vurderinger ha i en framtid der «objektive» data om læring får stadig større utbredelse og betydning? Hvordan kan Utdanningsforbundet bidra til å tilpasse og styrke lærernes vurderingstradisjon i møte med utviklingen?